

Leksands kommun

Beslut för fritidshem efter tillsyn i Leksands kommun

Skolinspektionens beslut

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Leksands kommun att senast den **17 augusti 2018** vidta åtgärder för att avhjälpa påtalade brister. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas för Skolinspektionen.

Nedan redovisas förslag på åtgärder. I de fall det är möjligt får bristen avhjälpas på annat sätt.

Förutsättningar för utbildningen i fritidshemmet

Skolinspektionen konstaterar att Leksands kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Undervisningen i fritidshemmet stimulerar elevernas utveckling och lärande samt kompletterar förskoleklassen och skolan. (14 kap. 2 § skollagen; Lgr 11, 4 Fritidshemmets syfte)

Åtgärder

- Utbildningen i fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt komplettera förskoleklassen och skolan.

Utveckling av utbildningen i fritidshemmet

Skolinspektionen konstaterar att Leksands kommun inte uppfyller författningskraven avseende att:

- Inriktningen för huvudmannens kvalitetsarbete är att de nationella mål och krav som anges i styrdokumentet uppfylls. (4 kap. 3 och 5 §§ skollagen)
- Huvudmannen följer upp resultat inom utbildningen, och dokumenterar denna uppföljning. (4 kap. 3 och 6 §§ skollagen; Lgr 11, 4 Fritidshemmets syfte och centrala innehåll)
- Utifrån en analys av det som framkommer i uppföljningen beslutar huvudmannen om nödvändiga utvecklingsåtgärder, och dokumenterar de beslutade åtgärderna. (4 kap. 3 och 6 §§ skollagen)
- Huvudmannen planerar för genomförandet av utvecklingsåtgärder och genomför dessa. Planeringen och åtgärderna dokumenteras. (4 kap. 3 och 6 §§ skollagen)
- Huvudmannen ser till att det inom ramen för utbildningen i fritidshemmet och annan pedagogisk verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. (6 kap. 6-10 §§ skollagen; Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden)

Åtgärder

- Huvudmannen ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete i fritidshem. I detta ingår att huvudmannen:

- ser till att inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet i fritidshemmen är att de nationella målen uppfylls,
 - följer upp resultat och måluppfyllelse för fritidshemmet,
 - analyserar verksamhetens resultat och måluppfyllelse,
 - utifrån analysen planerar och genomför utvecklingsåtgärder,
 - dokumenterar fritidshemmets systematiska kvalitetsarbete.
- Huvudmannen ska se till att det bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling som utgår från fritidshemmets specifika behov.

Bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i fritidshemsverksamheten i Leksands kommun i ringa utsträckning kompletterar förskoleklassen och skolan när det gäller att stimulera elevernas utveckling och lärande. Utredningen visar att en stor andel av personalen inte har utbildning för undervisning i fritidshemmet. Många av de anställda är inte heller medvetna om uppdraget, som det uttrycks i läroplanen. Detta medför en risk att inriktningen på fritidshemmets verksamhet i otillräcklig omfattning är att komplettera elevernas utbildning, utifrån en helhetssyn på eleven. Skolinspektionen bedömer vidare att det finns brister i det systematiska kvalitetsarbetet avseende fritidshemmen i Leksands kommun. Tillsynen visar att huvudmannen inte säkerställer att nationella mål styr kvalitetsarbetet i fritidshemmen. Tillsynen visar också att huvudmannen visserligen följer upp statistik som rör fritidshemmen, men inte kontinuerligt följer upp och analyserar fritidshemmets måluppfyllelse. Huvudmannen fattar därigenom inte heller beslut om, eller planerar för, åtgärder för utveckling av innehållet i fritidshemmets verksamhet, som vilar på en analys av verksamhetens resultat. Dokumentationen av huvudmannens kvalitetsarbete avseende fritidshemmen är därigenom ofullständig och speglar inte styrdokumentens krav på verksamheten.

Föreläggande

Förutsättningar för utbildningen i fritidshemmet

Skolinspektionen bedömer att det finns brister vad gäller undervisningen i fritidshemsverksamheten i Leksands kommun. Av tillsynen framgår att inte alla fritidshem i kommunen kompletterar utbildningen i förskoleklassen och skolan när det gäller att stimulera elevernas utveckling och lärande. Utredningen visar att en stor andel av personalen inte har utbildning för undervisning i fritidshemmet. Många av de anställda är inte heller medvetna om uppdraget, som det uttrycks i läroplanen. Bristande samverkan medför en risk att personalen i fritidshemmet, förskoleklassen och skolan inte kan ha ett helhetsperspektiv på elevernas utveckling och utbildning och därmed öka förutsättningarna för en högre måluppfyllelse.

Verksamheten i fritidshemmet ska enligt skollagen komplettera utbildningen i förskoleklass och grundskola samt stimulera elevernas utveckling och lärande. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. I läroplanen betonas att det ska utvecklas samarbetsformer mellan förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande.

I Skolinspektionens intervju med rektorer som ansvarar för fritidshem framgår att personalen i fritidshemmen ofta saknar utbildning och kunskap om att uppdraget innebär ansvar för elevers utbildning. Flera rektorer uttrycker att det är för många anställda som inte känner till sitt ansvar för utbildningen vid fritidshemmet och uppfattningen att verksamheten därigenom inte uppfyller styrdokumentens krav framkommer också i intervjun. Även av Skolinspektionens enkät till vårdnadshavare med barn i Leksand kommuns fritidshem framgår att 40 procent av de svarande inte anser att påståendet *I fritidshemmet erbjuds aktiviteter som stimulerar mitt barns lärande stämmer*. Motsvarande värde för alla kommuner som deltagit i enkäten är 25 procent. I Skolinspektionens intervjuer med sektorchef, avdelningschefer och representanter för de förtroendevalda för sektorn Lärande och stöd framgår att de är medvetna om att personalen på fritidshemmen har låg utbildningsnivå och att de avser att satsa på att anställa behörig personal samt erbjuda kompetensutveckling för befintlig personal.

Även samverkan mellan skola och fritidshem är enligt de intervjuade rektorerna ett utvecklingsområde, och att det i synnerhet på de mindre skolorna är problematiskt att organisera sådan samverkan. Det kan vara brist på kontaktytor på grund av att få arbetar heltid på fritidshemmen och det riskerar att bli skilda verksamheter. Avslutningsvis uppger rektorerna att de ser implementering av den nya läroplanen samt rekrytering av utbildade fritidspedagoger som en stor utmaning.

Motivering till föreläggande som ingripande

Då verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten föreligger skäl att förelägga Leksands kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristen.

Utveckling av utbildningen i fritidshemmet

Huvudmannens kvalitetsarbete avseende fritidshemmen har brister

Skolinspektionen bedömer att det finns brister i det systematiska kvalitetsarbetet avseende fritidshemmen i Leksands kommun. Tillsynen visar att huvudmannen Leksands kommun visserligen följer upp statistik som rör fritidshemmen, exempelvis andel inskrivna barn i den aktuella åldersgruppen och andel högskoleutbildad personal. En uppföljning av fritidshemmens måluppfyllelse i förhållande till de nationella mål som är styrande för verksamheten saknas dock. Huvudmannen fattar därigenom inte heller beslut om, eller planerar för åtgärder för utveckling av innehållet i fritidshemmens verksamhet, som vilar på en analys av verksamhetens resultat. Som en följd av detta är också dokumentationen av huvudmannens kvalitetsarbete avseende fritidshemmen ofullständig.

Enligt skollagen ska varje huvudman inom skolväsendet på huvudmannanivå bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete genom att kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de mål som finns för utbildningen i skollagen och andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls. Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras.

Av förarbeten till skollagen framgår bl.a. följande. Arbetet med att utveckla verksamheten är en process där analys och värdering bl.a. av skolans resultat och redan vidtagna åtgärder måste ligga till grund för beslut och åtgärder för förbättring. Det innebär att huvudmannen ska ha ett kvalitetsarbete med struktur, rutiner, processer och resurser, vilket är en förutsättning för ledning och styrning av verksamheten (prop. 2009/10:165 s. 304).

Skolinspektionens utredning visar att huvudmannen brister i styrning av fritidshemsverksamheten. I Skolinspektionens intervjuer med rektorer som ansvarar för fritidshem samt avdelningschefer inom Lärande och stöd framgår uppfattningen att det inte finns en tydlig styrning från huvudmannen med inriktning på kvaliteten i fritidshemmen. I rektorsintervjun framkommer att styrningen upplevs otydlig och avdelningschefen för grundskolan uppger i intervju att de förtroendevalda har diskuterat fritidshemmen "lite grann" och att det skedde i samband med en utvärdering av kommunens fritidsgårdar. Avdelningschefen för grundskolan framför också att hon anser att fritidshemmens måluppfyllelse är god, men uppger att strukturen för fritidshemmen bör ses över för att de ska hålla god kvalitet.

I Skolinspektionens intervju med förtroendevalda framgår inga aktuella insatser för att utveckla fritidshemmen. De förtroendevalda anger inga fokusområden för fritidshemmen, utöver att de är medvetna om att fritidshemspersonalens utbildningsnivå är låg och att kommunen i en jämförelse med övriga riket har liten andel inskrivna barn i den aktuella åldersgruppen. I informationsinhämtningen inför tillsynen redovisar huvudmannen inte några satsningar eller nämndbeslut som haft direkt syfte att förbättra fritidshemmens resultat.

Även dokumentationen av fritidshemmens kvalitetsarbete är bristfällig. Skolinspektionen har tagit del av ett dokument för fritidshemmen benämnt *Kvalitetsredovisning 2016/Verksamhetsplan 2017*. I dokumentet framgår prioriteringar som gjorts 2016, samt vissa kommentarer till dessa. Flera nyckeltal redovisas, exempelvis andel inskrivna barn i den aktuella åldersgruppen och andel högskoleutbildad personal, som i stort sett visar siffror för Leksands kommun som ligger lägre än riksgenomsnittet. Även resultat av kommunala enkäter som innehåller påståenden om bland annat det sociala klimatet på fritidshemmet redovisas per fritidshem i dokumentet. I en analysdel har generella prioriteringar för 2017 tagits fram, som att erbjuda kompetensutveckling för personalen, men åtgärderna saknar tydlig koppling till de redovisade enkätresultaten. Skolinspektionen har också tagit del av dokumentet *Sektorplan för lärande och stöd*, som är huvudmannens övergripande styrdokument för verksamheterna. I den del som är en framtätsyftande planering bestående av "kommunpolitiska" mål saknas fritidshemmen helt.

Huvudmannens följer inte upp fritidshemmens målinriktade arbete mot kränkande behandling

Skolinspektionen konstaterar också att huvudmannen inte följer upp att fritidshemmen bedriver ett målinriktat arbete mot kränkande behandling, eftersom fritidshemmens

specifika behov och förutsättningar inte synliggörs i skolornas arbete mot kränkande behandling.

Enligt skollagen ska huvudmannen se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever.

I Skolinspektionens intervjuer med rektorer som ansvarar för fritidshem framgår att fritidshemmens målinriktade arbete mot kränkande behandling inte särskiljs från grundskolornas och uppges ingå i skolornas värdegrundsarbete. Flera rektorer uttrycker att man inte gör skillnad mellan skola och fritidshem i det förebyggande arbetet. Rektorerna ger också exempel på att det i en elevenkät visserligen ingår frågor om trivsel och trygghet på fritidshemmet, vars resultat skulle kunna utgöra ett underlag för åtgärder, men att ett målinriktat arbete mot kränkande behandling med inriktning på den specifika situationen på fritidshemmen inte finns. I skolornas planer mot kränkande behandling, som Skolinspektionen har granskat, framkommer inte fritidshemmens specifika behov och förutsättningar. Att fritidshemmen följer skolornas planer mot kränkande behandling uppger huvudmannen även i informationsinhämtningen som lämnades till Skolinspektionen inför tillsynen.

Motivering till föreläggande som ingripande

Då verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten föreligger skäl att förelägga Leksands kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

På Skolinspektionens vägnar

X Kristine Brosjö

Beslutsfattare

Signerat av: Kristine Brosjö

X Lena Westerman Annerborn

Föredragande

Signerat av: Lena Westerman-Annerborn

Allmänt om tillsynen:

Mer om Skolinspektionens tillsyn hittar du på www.skolinspektionen.se

Bilagor

Bilaga 1: Fakta om Leksands kommun

Fakta om Leksands kommun

Skolinspektionen har genomfört tillsyn av Leksands kommun under höstterminen 2017. Detta beslut avser huvudmannens samlade ansvarstagande för utbildningen inom skolformen fritidshem

Leksands kommun har omkring 15 600 invånare. Samtliga åtta kommunala grundskolor anordnar fritidshemsverksamhet, och vid tiden för tillsynen var 463 elever inskrivna i fritidshem. En jämförelse med rikssnittet som huvudmannen tagit fram visar att det är en betydligt mindre andel av eleverna i Leksands kommun som är inskrivna i fritidshem. Det gäller såväl åldersgruppen 6-9 år som åldersgruppen 10-12 år. När det gäller fritidshemspersonalens utbildningsnivå är trenden under de senaste tre åren tydligt nedåtgående, och enligt senaste nationella statistik är andelen högskoleutbildad personal 27 procent. Enligt Skolverkets statistik för 2016 var den genomsnittliga gruppstorleken 35,3 elever, vilket innebär 23,1 elever per årsarbetare i genomsnitt.

Måluppfyllelse

Resultatet på Skolinspektionens enkät till vårdnadshavare med barn i grundskolan visar att vårdnadshavarna i Leksands kommun generellt är mindre nöjda med fritidshemmens verksamhet jämfört med genomsnittet för samtliga kommuner som deltagit i enkäten. Av resultatet för Leksands kommun framgår att 33 procent anser att det stämmer att eleverna har möjlighet till vila och avskildhet på fritidshemmet att jämföra med genomsnittet 47 procent. 60 procent av de svarande vårdnadshavarna anser att det stämmer att fritidshemmet erbjuder aktiviteter som stimulerar barns lärande. Motsvarande värde för alla kommuner som deltagit i enkäten är 75 procent. När det gäller om man som vårdnadshavare får tillräcklig information om verksamheten har drygt hälften (51 procent) av vårdnadshavarna i Leksand valt svarsalternativ som innebär att det stämmer dåligt eller inte alls, medan motsvarande siffra för alla deltagande kommuner är en dryg fjärdedel (26 procent).